

Ірина Євгенівна ПАВЛІК

аспірантка,
кафедра обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка
E-mail: ira_pavlik@ukr.net

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Павлік, І. Є. Транскордонне співробітництво України і Польщі в аграрній сфері: проблеми та перспективи [Текст] / Ірина Євгенівна Павлік // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 3. – С. 62-70. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Зроблено припущення, що розширення меж Євросоюзу і налагодження співпраці між сусідніми державами супроводжуються виникненням нових проблем, які необхідно своєчасно виявити і розробити заходи щодо протидії їм. Встановлено необхідність пошуку нових підходів до визначення напрямів інтеграції України і Польщі в аграрній сфері, зважаючи на історичну подібність еволюції їх економічних систем.

Мета. Метою дослідження обрано виявлення проблем та перспектив транскордонного співробітництва України і Польщі у аграрній сфері.

Метод (методологія). У процесі підготовки матеріалу використано такі методи наукового дослідження, як монографічний метод, аналіз, графічний метод представлення аналітичних результатів і метод узагальнення у процесі формування висновків.

Результати. Встановлено, що перспективним напрямом співпраці може стати експертно-імпортна діяльність щодо продукції рослинництва і підвищення стандартів якості продукції тваринництва з боку України відповідно до досвіду Польщі у цій царині. Визначено, що основними бар'єрами для розвитку транскордонного співробітництва між Україною і Польщею наразі є недостатнє документальне та нормативно-правове забезпечення ведення спільної діяльності, відсутність двосторонніх угод про співпрацю між окремими областями – воєводствами, а також стратегій транскордонного співробітництва у аграрній сфері, неузгодженість стандартів продукції, різні рівні розвитку сільської інфраструктури, недостатність державної фінансової підтримки сільськогосподарської сфери.

Головним напрямом співпраці між Україною та Польщею в аграрній сфері запропоновано зробити формування узгодженої аграрної політики та створення спільного аграрного ринку із зоною вільної торгівлі у прикордонних областях. На основі цього стане можливим започаткування спільних інвестиційних програм; розробка заходів з оптимізації інвестиційного клімату, а також упровадження пільгового оподаткування сільськогосподарських підприємств. Важливим напрямком транскордонної співпраці є розроблення механізмів спільної підтримки інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, ферм, індивідуальних господарств на горизонтальному рівні регіональними органами влади і органами місцевого самоврядування.

Ключові слова: співпраця; аграрна сфера; сільське господарство; транскордонне співробітництво; Україна; Польща.

Iryna Yevhenivna PAVLIK

PhD Student,
Department of Accounting and Auditing,
Ivan Franko National University of Lviv
E-mail: ira_pavlik@ukr.net

TRANSBOUNDARY COOPERATION OF UKRAINE AND POLAND IN AGRARIAN SPHERE: PROBLEMS AND PROSPECTS

Abstract

Transboundary cooperation between Ukraine and Poland in the agrarian sector is an objective process with the condition of integration of the economy into the world economy. Inter-regional relations and foreign economic activity are developing, joint ventures, holdings, unions are being created. This tendency is inherent to the countries which have common borders and are geographical neighbours, such as Ukraine and Poland in particular.

We consider the perspective directions of cooperation between Ukraine and Poland in the agrarian sector in formation of a coherent agrarian policy, the Common Agricultural Market, creation of a free trade area in the border regions, establishment of joint investment programs; improvement of the investment climate through preferential taxation of agricultural production; development of mechanisms for joint support of innovative activity of agricultural enterprises, farms, individual farms by regional authorities and local self-government bodies, etc.

As a result of this study, the main directions of Ukrainian and Polish cooperation and formation of relations between the two states in the field of agriculture in the border territories have been established. The problems of transboundary cooperation between Ukraine and Poland in the agrarian sector have been elucidated. They are presented in the form of barriers that hinder to active cooperation of the mentioned countries. The areas of transboundary cooperation between Ukraine and Poland in the agrarian sector have been proposed.

The cooperation between Ukraine and Poland in the agrarian sector will contribute to the economic development of both countries.

Keywords: cooperation; agrarian sector; agriculture; transfrontier co-operation; Ukraine; Poland.

JEL classification: H82, O21

Вступ

Транскордонне співробітництво України і Польщі в аграрній сфері є об'єктивним процесом, оскільки цінності Європейського Союзу передбачають об'єднання трудових, фінансових, матеріальних ресурсів з метою досягнення спільних цілей, а особливо при наявності спільних кордонів. Водночас розширення меж Євросоюзу і налагодження співпраці між сусідніми державами супроводжуються виникненням нових проблем, які необхідно своєчасно виявити і розробити заходи щодо протидії їм.

Над проблемами транскордонного співробітництва України працювали Артёмов І. В., Варналій З. С., Гоблик В. В., Динис Г. Г., Діус Н. О., Євтух М. Б., Кампов Л. В., Кіш Є. Б., Ковач В. І., Лендзел М. О., Луговий В. І., Олексик Х. М., Офіцинський Р. А., Полюжин М. М., Приходько В. П., Пугачевська К. С., П'ясецька-Устич С. В., Ровт О. С., Роман С. П., Руденко О. М., Таланова Ж. В., Терентьева Н. О., Устич С. І. [1], Ільченко Н. М. вивчає перспективи розвитку євро регіонів у контексті транскордонного співробітництва в Україні [2], Олійник Ю. [3], Тищенко О. П. [4], Щерба Г. І. [5], [6]. Проте комплексних досліджень, які б стосувались транскордонного співробітництва України з кожною із держав Європи, ще не достатньо, що підтверджує актуальність обраної для дослідження тематики.

Мета та завдання статті

Стан агропромислового виробництва України і Польщі вимагає нових підходів до визначення напрямів розвитку інтеграції в аграрній сфері. Ця проблема наразі залишається недостатньо вивченою та не знайшла свого вирішення в прийнятих нормативних і правових документах, які регламентують формування спільних інтегрованих об'єднань. Тому мета дослідження – виявлення проблем та перспектив транскордонного співробітництва України і Польщі у аграрній сфері, для чого необхідним є вирішення наступних завдань: ідентифікувати засади транскордонного співробітництва України і Польщі, провести аналіз окремих показників стану аграрної сфери прикордонної українсько-польської території, визначити бар'єри для розвитку транскордонного співробітництва і окреслити напрями співпраці у аграрній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження

Соціологічні опитування доводять, що саме у аграрній сфері необхідно активізувати транскордонну співпрацю між Україною та Польщею. Так вважали 78 % опитаних у 2016 році [7, с. 27]. В умовах глобальної конкуренції та боротьби за споживача для ефективного розвитку аграрної сфери у межах транскордонного співробітництва необхідно мати досить чіткі організаційні та правові засади функціонування агропромислових комплексів України і Польщі, які містили б методологію формування узгодженої аграрної політики, інтегрованих об'єднань, весь комплекс механізму спільної зовнішньоекономічної діяльності в аграрній сфері. Урядам цих двох країн належить визначити напрямки і принципи формування узгодженої аграрної політики, спільного аграрного ринку, умови та фактори економічної інтеграції з огляду на особливості створення зони вільної торгівлі у прикордонних областях та інших форм транскордонного співробітництва. Досвід кожної держави, що вступала у відносини транскордонної співпраці, є унікальним, тому актуальність продовження досліджень висока, і пошук нових форм і напрямків транскордонного співробітництва, в тому числі і в аграрній сфері економік України, Польщі та інших європейських держав, залишається актуальним науковим і прикладним завданням.

Відсутність збалансованих підходів і механізму координації спільної діяльності, взаємодії секторів аграрної економіки цих країн стримують торгівлю продовольством і сільськогосподарською сировиною, виробниче та науково-технічне співробітництво. Нині ще не сформована система наукового та інформаційного забезпечення створення інтегрованих формувань у різних сферах аграрного комплексу і спільного аграрного ринку. І насамперед дістати активного розвитку має транскордонне співробітництво. У результаті узгодженої і скоординованої діяльності більш ефективно використовується природний потенціал аграрної сфери, трудові та матеріальні ресурси, а також фінансові активи учасників інтеграційних процесів.

Польща та Україна мають подібні траєкторії економічного розвитку. Обидві ці країни вивели сільське господарство у одну з головних сфер економіки, а отже, консолідація зусиль урядів держав у напрямі співпраці у аграрній сфері може максимізувати позитивний ефект для наповнення державного бюджету та зміцнення їх продовольчої безпеки. Таким чином, на теоретико-прикладному рівні необхідно встановити засади транскордонного співробітництва України і Польщі, його напрями, а також ідентифікувати бар'єри, що стають на заваді розвитку цієї форми міжнаціональної співпраці. Важливим завданням також залишається визначення шляхів активізації українсько-польського співробітництва у сільськогосподарській сфері на основі результатів пошуку перспективних форм українсько-польського транскордонного співробітництва. Слід підкреслити, що під транскордонним співробітництвом розуміють форму світогосподарчої інтеграції прикордонних територій держав. У Законі України «Про транскордонне співробітництво» останнє визначається як спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством [8].

Стан і динаміка євроінтеграційного поступу України свідчать, що транскордонне співробітництво у державі стає одним із важливих напрямів реалізації інтеграційної стратегії на регіональному рівні і посідає провідне місце у процесі формування і становлення нової системи взаємовідносин із сусідніми державами в умовах формування і функціонування комплексу прикордонної співпраці України з Євросоюзом.

Польща є одним із головних стратегічних партнерів України на європейському континенті з огляду на спільні кордони, культурні традиції та історичну спадщину, близькі гео економічні інтереси. Українсько-польське транскордонне співробітництво щодо спільного вирішення актуальних соціально-економічних проблем розвитку транскордонного регіону має велике значення не лише як інструмент активізації господарської діяльності та підвищення рівня життя населення прикордонних територій наших країн, але й відіграє важливу роль у реалізації євроінтеграційних прагнень України [9].

Розглядаючи аграрну сферу, варто зауважити, що дохід від сільськогосподарської продукції впродовж останніх років у переводі у дол. США є вищим в Україні, що робить її цікавим стратегічним партнером Польщі саме у цій сфері (рис. 1).

Як в Україні, так і у Польщі помітною є тенденція до скорочення доходів від сільськогосподарської продукції, однак ключовим чинником є коливання валютного курсу. Водночас подібна динаміка зміни показника доходу свідчить про подібність традицій ведення сільського господарства обох держав та схожі підходи до організації і реалізації цього процесу, що дозволяє припустити можливість ефективного співробітництва між двома державами у аграрній сфері загалом і на прикордонних територіях зокрема.

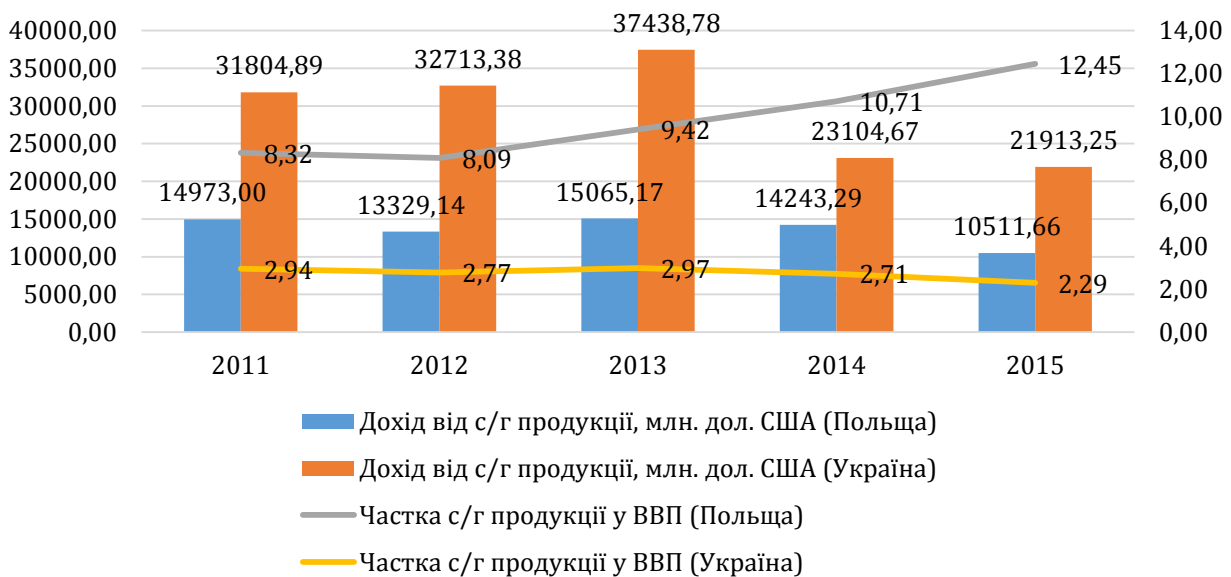

Рис. 1. Доходи від аграрної сфери України і Польщі

**Складено автором за даними [10; 11] із перерахунком у дол. США за актуальним курсом.*

Однією з головних цілей, яку вирішує транскордонне співробітництво у аграрній сфері України з Польщею, є створення сприятливих умов розвитку прикордонних сільськогосподарських територій. Сучасний етап зміцнення ринкових відносин в аграрному секторі економіки зумовив необхідність розвитку агропромислової інтеграції на принципово новій економічній основі. Транскордонне співробітництво України з Польщею в аграрній сфері реалізується на основі спільно розроблених програм торговельно-економічної і науково-технічної співпраці. Основними мотивами розвитку інтеграційних процесів в аграрному виробництві є єдність технологічного циклу виробництва продукції (виробництво – переробка – реалізація) і синергетичний ефект, що виникає у результаті економії на масштабах виробництва і комбінування взаємодоповнюючих ресурсів.

Розвиток агропромислового комплексу у процесі транскордонного співробітництва в сучасних умовах передбачає формування тісних виробничо-економічних взаємозв'язків між підприємствами сільського господарства і підприємствами промисловості обох держав. Інтеграційні процеси в аграрній сфері прикордонних регіонів України і Польщі є об'єктивно необхідними і економічно доцільними. Тенденцій і відмінні риси розвитку агропромислової інтеграції характеризуються формуванням об'єднань на основі принципу кооперації, розвитком агрохолдингових об'єднань тощо.

Транскордонне співробітництво України і Польщі є складним процесом поступового, поетапного зближення, вирівнювання і злиття рівнів розвитку аграрної економіки в інтересах сталого та ефективного розвитку сільського господарства та інших сфер аграрного комплексу. Створення спільних вертикально інтегрованих підприємств, реалізація рентабельних спільних проектів в аграрній сфері є ефективним напрямком двостороннього співробітництва.

Відповідно до польсько-української стратегії транскордонного співробітництва на 2007-2015 роки регіон співпраці охоплює територію Люблінського і Підкарпатського воєводств та Волинської, Львівської і Закарпатської областей [12, с. 4]. Загальна площа його території становить 97678 км², де українська частина складає 54720 км², а польська – 42968 км². Він є густонаселеним регіоном – щільність населення становила у 2016 році 93,2 ос. /км². На його території (знову ж таки на початок 2016 року) проживало 9109,5 тис. осіб [7, с. 35]. Транскордонний регіон зараховується до найбільш густонаселених як у Польщі, так і в Україні. Крім цього, він належить до периферійних регіонів [12, с. 96], тобто потребує фінансової підтримки із державних бюджетів. Для названих регіонів притаманною є велика частка сільського населення зі сприятливою віковою структурою, що є додатковим стимулом для активізації транскордонної співпраці саме у аграрній сфері. Високий рівень безробіття серед молоді може бути знижено шляхом відкриття спільних підприємств, активізації фермерського господарства, індивідуальних господарств населення, а також через підвищення рівня просторової і професійної мобільності працівників, що проживають на прикордонних територіях, за згодою української і польської сторін тощо.

Засадами транскордонної українсько-польської співпраці в аграрній сфері на цей момент стали:

- адаптація сільського господарства України до стандартів і вимог ЄС щодо якості і безпечності сільськогосподарської продукції та продуктів харчування;

- розвиток торгівлі сільськогосподарськими товарами між державами, збільшення торговельного обороту сільськогосподарськими товарами;
- допомога Польщі Україні у підготовці заявки на фінансування Європейською комісією проектів технічної допомоги щодо перекладу на українську мову основних стандартів, що стосуються сільськогосподарської і харчової продукції;
- обмін інформацією щодо питань екологізації сільськогосподарського виробництва, обмін досвідом щодо ведення екологічного сільського господарства [9, с. 243-244].

У Програмі транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014-2020 визначено 4 тематичні цілі, яких названі держави планують дотримуватись у найближчі кілька років: промоція місцевої культури та охорона історичної спадщини (тематична ціль – спадщина), покращення доступності регіонів, розвиток надійного та стійкого до кліматичних впливів транспорту, комунікаційних мереж і систем (тематична ціль – доступність), спільні виклики у сфері безпеки (тематична ціль – безпека), покращення управління кордонами та охорона кордонів, управління безпекою, мобільністю та міграцією (тематична ціль – кордони) [13]. Жодна з них не містить чіткої стратегії співробітництва у аграрній сфері. Таким чином, транскордонне співробітництво України та Польщі не має належного документального оформлення, незважаючи на те, що станом на 09.11.2015 року підписано 411 нормативно-правових документів, з яких 129 чинних міжнародних договорів та угод про співпрацю між Україною та Польщею в різних галузях, сферах та напрямках, а станом на 2016 рік кількість угод про міжрегіональне співробітництво, що підписані на регіональному та місцевому рівнях між Україною та Польщею, становить близько 450 [7, с. 38].

Відмінності у поданні регіональної статистичної інформації дозволяють зіставити та проаналізувати лише деякі показники результатів діяльності прикордонних територій обох держав у аграрній сфері. Наприклад, порівняємо кілька індикаторів сільськогосподарського розвитку Люблінського воєводства та прилеглих до нього Волинської та Львівської областей (для аналізу буде взято сумарний показник для унаочнення результатів окремого прикордонного регіону) – табл. 1.

Таблиця 1. Окремі показники стану аграрної сфери прикордонних територій України і Польщі у 2015 році

Прикордонна територія	Площа сільсько-господарських угідь, тис. га	Частка зернових у с/г культурах, %	Частка великої рогатої худоби у сегменті тваринництва, %	Виробництво продукції тваринництва (тис. тонн)
Волинська та Львівська області	641,9	35,3%	33,8%	329,0
Люблінське воєводство	1444,0	62,2%	40,7%	245,3

**Складено автором за даними [10; 11] із використанням власних розрахунків.*

За даними таблиці приходимо до висновку, що площа, зайнята сільськогосподарськими угіддями у одному лише Люблінському воєводстві, на 56 % більша за сумарну площу аграрної сфери Волинської і Львівської областей. Воєводство більше орієнтоване на вирощування зернових культур, а тому перспективним вектором співпраці може бути обмін досвідом і технологіями щодо традицій вирощування збіжжя з польської сторони, а інших сільськогосподарських культур – з української. Крім того, доцільно розширити експортно-імпортні відносини на прикордонній території з метою реалізації врожаїв. Також українська частина прикордонної території відстає від польської за показником частки великої рогатої худоби у сегменті тваринництва майже на 7 %. Однак виробництво продукції тваринництва краще розвинуто в областях України, тому є доцільним запропонувати польській стороні спільні програми по підвищенню продуктивності виробництва м'ясної продукції і запозичити досвід по підвищенню її якості до європейських стандартів.

Україна має додаткові стимули для ініціювання заходів щодо транскордонної співпраці у формі вигідного географічного розташування прикордонних територій на перехресті основних шляхів сполучення, що сприяє налагодженню ефективної логістичної системи доставки сільськогосподарської продукції до споживача або переробних підприємств. Нині велика увага усього суспільства спрямовується на екологічні характеристики продуктів харчування, які цінують і в європейських державах. Прикордонні території України і Польщі довгий час використовувались і продовжують частково використовуватись як рекреаційні зони. Висока якість природного середовища (відносно низький ступінь антропогенних перетворень абіотичних і біотичних елементів довкілля) створює можливості для розвитку різних форм туризму і рекреації [10, с. 132] і водночас дає змогу вирощувати

якісну, екологічно чисту продукцію рослинництва, яка відповідатиме усім європейським нормам і стандартам. Доступ до інструментів і коштів на реалізацію структурної і горизонтальної політики ЄС надає змогу отримання додаткового фінансування заходів підвищення родючості ґрунтів, уникнення забруднень, утилізації відходів. Зростання значення людських ресурсів і мобільності робочої сили, зацікавленість у транскордонному партнерстві максимізує свій позитивний ефект на розвиток транскордонного співробітництва у зв'язку із запровадженням безвізового режиму. Перспектива підвищеного фінансування структурних змін у сільському господарстві та багатофункціональний розвиток сільських місцевостей [12, с. 134-135], що стане каталізатором розвитку і сільськогосподарського виробництва, має стимулювати інтерес урядів обох країн до розробки спільних стратегій транскордонного співробітництва у аграрній сфері.

Бар'єрами для активної транскордонної співпраці України з Польщею співробітники Львівського філіалу Національного інституту стратегічних досліджень В. І. Волошин і В. В. Борщевський вважають: прогалини в інституційно-правовому забезпеченні розвитку прикордонних сільських територій, інституційно-організаційні проблеми, негативний вплив інституційно-психологічного компоненту на економіку прикордонних сільських територій, низьку продуктивність праці в аграрному секторі, деградацію людського капіталу прикордонних сільських територій, укорінення моноспеціалізації господарських комплексів прикордонних сільських територій, низьку інноваційну активність сільськогосподарців тощо [14]. Їх усунення дозволить підвищити ефективність транскордонної співпраці України і Польщі і сприятиме спільному виходу на міжнародні та світові ринки, де виробники сільськогосподарської продукції цих держав братимуть участь як партнери. Відшукати нові перспективи транскордонного співробітництва, і в аграрній сфері зокрема, допоможе вжиття наступних заходів:

- створення координаційного комітету транскордонної співпраці між країнами (нині питання транскордонного співробітництва вирішує Українсько-польська міжурядова Комісія з питань економічного співробітництва);
- проведення спільних дослідницьких проєктів, у тому числі і в аграрній сфері;
- створення спільної сільськогосподарської виробничої і логістичної інфраструктури на прикордонних територіях;
- проведення спільного маркетингу для реалізації сільськогосподарської продукції, орієнтованого як на прикордонні, так і на віддалені від кордону регіони обох держав;
- розвиток обмінів фахівцями між країнами, що спеціалізуються на різних сферах аграрного виробництва;
- планування українсько-польських спільних ділових, наукових, освітніх заходів;
- організація регулярних зустрічей представників влади, бізнесу, науки для вирішення питань нормалізації ринку прикордонного сільськогосподарського виробництва.

Пріоритетними напрямками державної політики щодо транскордонного співробітництва України і Польщі, на нашу думку, мають стати:

- створення сприятливих умов для інвестиційної підтримки аграрного виробництва на прикордонних територіях шляхом розвитку інформаційного обміну, надання консультативного обслуговування, використання можливостей забезпечення податкових стимулів місцевими органами виконавчої влади для взаємодії у аграрній сфері;
- створення умов для вільного переміщення через кордон осіб, задіяних у виробництві сільськогосподарської продукції з числа населення прикордонних областей шляхом розробки системи спрощеного прикордонного контролю, планування та координації спільної роботи правоохоронних органів з метою запобігання правопорушенням по обидва боки кордону;
- збільшення транзитних можливостей прикордонних територій для переміщення готової сільськогосподарської продукції, напівфабрикатів, сировини, тощо;
- забезпечення спільного контролю за екологічною ситуацією і раціональним використанням природних ресурсів під час вирощування сільськогосподарських культур, тварин тощо та виготовлення сільськогосподарської продукції;
- розробка нових проєктів транскордонного співробітництва у аграрній сфері із залученням третіх країн.

Станом на початок осені 2016 року право експорту в ЄС мають 107 вітчизняних виробників харчових продуктів, зокрема виробники м'яса птиці, риби, меду, яєць, молока і молочних продуктів. Також в Євросоюз можуть експортувати продукцію 180 підприємств-виробників нехарчових продуктів тваринного походження, таких, як пухо-пир'яна сировина, шкіри, корми для непродуктивних тварин, субпродукти нехарчові, племінний матеріал, інші нехарчові продукти тваринного походження [15]. Перспективними напрямками співпраці України і Польщі у аграрній сфері наразі є: підвищення інноваційного рівня сільськогосподарської діяльності шляхом започаткування спільних інвестиційних програм, зокрема щодо фінансування спільних підприємств по виготовленню сільськогосподарських машин і механізмів та виробництва до них запчастин та організації сервісного обслуговування;

поліпшення інвестиційного клімату через пільгове оподаткування сільськогосподарського виробництва, насамперед зернових і технічних культур, кормів для тварин та птахів; розробка механізмів спільної підтримки інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, ферм, індивідуальних господарств регіональними органами влади і органами місцевого самоврядування через механізми оновлення сільськогосподарської техніки, надання машин і приладдя на умовах лізингових контрактів; створення системи підготовки спеціалізованих кадрів для аграрної сфери та працевлаштування їх у прикордонних областях, у тому числі шляхом відкриття нових спеціальностей у вітчизняних аграрних вищих навчальних закладах за програмами подвійних дипломів, надання студентам права проходження практики на сільськогосподарських підприємствах Польщі та фінансування грантових програм для стажування студентів у компаніях, що реалізують сільськогосподарську продукцію або займаються її виробництвом; насичення українського та польського ринків овочів та фруктів екологічно чистою продукцією, вирощеною у прикордонній зоні, а також організація спільних оптових ринків, укладання довгострокових контрактів з представниками готельно-ресторанного бізнесу на поставку продукції рослинного та тваринного походження; налагодження збуту ягід і грибів у країни Західної Європи за рахунок створення ферм по вирощуванню білих грибів і шампінйонів, плантацій ожини, малини тощо; підвищення продуктивності сільського господарства шляхом обміну технологіями, розвиток інфраструктури сільської місцевості – спільне фінансування будівництва залізничних та автомобільних доріг, запуск нових автобусних маршрутів, підвищення частоти руху громадського транспорту у прикордонній зоні; збільшення кількості пунктів перетину кордону у областях, що інтегровані у систему транскордонного співробітництва – Волинській та Львівській – з української сторони, та Люблінському воєводстві – з польської, вдосконалення нормативно-правової бази, на основі якої відбувається співпраця України і Польщі, зокрема і в аграрній сфері, за рахунок двосторонніх документів, а також розробка Концепції україно-польського співробітництва у аграрній сфері, Стратегії україно-польської співпраці у сфері сільськогосподарського виробництва; створення транскордонних аграрних кластерів на зразок кластеру виробників екологічної продукції, переробно-харчового кластеру, українсько-румунського «Першого аграрного кластеру» на умовах державно-приватного партнерства; забезпечення умов для розвитку малого і середнього підприємництва у сільській місцевості за рахунок пільгового кредитування фінансовими установами обох країн, сприяння диверсифікації сільськогосподарського виробництва шляхом фінансування спільних наукових програм щодо селекції і створення нових сортів рослин і підвищення рівня врожайності традиційних культур тощо.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Дослідження проблеми транскордонного співробітництва України і Польщі у аграрній сфері і виявлення проблем та перспектив цього процесу дало змогу зробити наступні висновки.

1. Засади транскордонного співробітництва України і Польщі формуються на основі обміну досвідом між двома країнами щодо вирощування, виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції, що відповідає євростандартам, розвитку експертно-імпорتنих операцій, забезпечення мобільності населення, зайнятого у аграрному секторі, розробці спільних програм підготовки фахівців для роботи у агропромисловому комплексі і реалізації наукових проектів для забезпечення високого рівня інновацій цієї сфери. Нині транскордонне співробітництво України і Польщі у аграрній сфері проходить у межах євро регіонів «Карпатський» і «Буг». Основоположним документом, що координує напрями співпраці, є Програма транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» на 2007-2013 рр. та 2014-2020 рр., яка є ефективним інструментом для використання коштів ЄС органами місцевої влади та самоврядування, а координуючим органом – Українсько-польська Міжурядова Координаційна Рада з питань міжрегіонального співробітництва.
2. Аналіз окремих показників стану аграрної сфери прикордонної україно-польської території засвідчив, що вищий рівень розвитку сільського господарства має польська сторона, оскільки показники лише одного польського воєводства – Люблінського – є зіставними із значеннями індикаторів одразу двох областей – Волинської та Львівської. Було встановлено, що перспективним напрямом співпраці може стати експертно-імпортна діяльність щодо продукції рослинництва і підвищення стандартів якості продукції тваринництва з боку України відповідно до досвіду Польщі у цій царині. Основною групою країн-постачальників аграрної продукції до України є країни ЄС, котрі наростили свою частку в українському імпорті на +2 % у першому півріччі 2017 року у зіставленні з аналогічним періодом 2016 року. Серед лідерів за обсягом експорту традиційно залишається Польща. Водночас Україна нарощує імпорт з Польщі. Основними бар'єрами для розвитку транскордонного співробітництва наразі є недостатнє документальне та нормативно-правове забезпечення ведення спільної діяльності, відсутність двосторонніх угод про співпрацю між окремими областями – воєводствами, а також стратегій транскордонного співробітництва у аграрній сфері, неузгодженість стандартів продукції, різні рівні розвитку сільської інфраструктури, а також недостатність державної фінансової підтримки сільськогосподарської сфери.

3. Головним напрямом співпраці між Україною та Польщею у аграрній сфері вважаємо необхідність формування узгодженої аграрної політики та створення Спільного аграрного ринку із зоною вільної торгівлі у прикордонних областях. На основі цього стане можливим започаткування спільних інвестиційних програм; розробка заходів з оптимізації інвестиційного клімату, а також упровадження пільгового оподаткування сільськогосподарських підприємств. Важливим напрямком трансграничної співпраці є розроблення механізмів спільної підтримки інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, ферм, індивідуальних господарств на горизонтальному рівні регіональними органами влади і органами місцевого самоврядування.

Це дозволить розширити експорт сільськогосподарської продукції вітчизняного виробництва, що збільшить обсяг надходжень до державного бюджету, збільшить кількість робочих місць та дасть змогу стримати трудову міграцію населення репродуктивного віку, розширить і стабілізує сегмент української продукції рослинного та тваринного походження на ринках Європи, дозволить відкрити наукові та консультаційні центри по підготовці висококваліфікованих спеціалістів для роботи у аграрному секторі, отримати фінансові ресурси для підтримки малого аграрного бізнесу та фермерських господарств, налагодити співпрацю щодо підвищення стандартів безпеки як власне продукції сільськогосподарського походження, так і тварин і рослин, що є сировинною базою для їх виробництва.

Список літератури

1. Трансграничне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи: монографія / [за заг. ред. І. В. Артьомова]. – Ужгород, 2012. – 520 с.
2. Ільченко, Н. М. Трансграничне співробітництво в Україні: перспективи розвитку євро регіонів [Електронний ресурс] / Н. М. Ільченко. // Державне будівництво. – 2012. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_37.
3. Олійник, Ю. Трансграничне співробітництво як чинник відносин асоціації України та ЄС / Ю. Олійник // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2013. – Вип. 25. – С. 135-140
4. Тищенко, О. П. Розвиток трансграничного співробітництва: досвід Європи та нові можливості для України / О. П. Тищенко // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 1-2(1). – С. 8-11.
5. Щерба, Г. І. Пріоритетні напрями трансграничного співробітництва України в соціальному просторі Східної Європи / Г. І. Щерба // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2011. – Вип. 7. – С. 128-141.
6. Щерба, Г. І. Трансграничне співробітництво в контексті євроінтеграційного курсу України в умовах кризи / Г. І. Щерба // Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки. – 2013. – Т. 18, Вип. 2(3). – С. 53-60.
7. Розвиток трансграничного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор В. С. Кравців. – Львів, 2016. – 125 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
8. Про трансграничне співробітництво: закон України від 24.06.2004 № 1861-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.
9. Цимбаліста, Н. А. Українсько-польське трансграничне співробітництво в аграрній сфері у контексті європейської інтеграції: сучасний стан та перспективи розвитку / Н. А. Цимбаліста // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2014. – Вип. 2(106). – С. 240-247.
10. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. Regional Statistics / Central statistical office of Poland [Electronic resource]. – Accesses mode: <http://stat.gov.pl/en/regional-statistics/>.
12. Польсько-українська стратегія трансграничного співробітництва на 2007-2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ekosphaera.org/images/dmdocuments/Strategy_ua-pl_2007-2015_ukrainian.pdf.
13. Програма трансграничного співробітництва ЄС Польща-Білорусь-Україна 2014-2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pl-by-ua.eu/upload/pl/JOP_UA.pdf.
14. Волошин, В. І. Щодо інституційних чинників підвищення ефективності використання потенціалу розвитку прикордонних сільських територій західних регіонів України [Електронний ресурс] / В. І. Волошин, В. В. Борщевський. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1544/>.
15. Право експорту в ЄС получили уже 287 украинских предприятий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukragroconsult.com/news/pravo-eksporta-v-es-poluchili-uzhe-287-ukrainskih-predpriyatii>.

References

1. Artyomova, I. V. (2012). *Cross-border cooperation of Ukraine: state, problems, prospects*. Uzhhorod.
2. Ilchenko, N. M. (2012). Cross-border cooperation in Ukraine: prospects for the development of Euroregions. *State construction*, 2. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_37.
3. Oliynyk, Y. (2013). Cross-border cooperation as a factor in the relations between Ukraine and the EU. *Ukrainian national idea: realities and prospects of development*, 25, 135-140.
4. Tischenko, O. P. (2013). Development of Cross-Border Cooperation: European Experience and New Opportunities for Ukraine. *Economical Newsletter-XXI*, 1-2 (1), 8-11.
5. Shcherba, G. I. (2011). Priority directions of cross-border cooperation of Ukraine in the social space of Eastern Europe. *International scientific forum: sociology, psychology, pedagogy, management*, 7, 128-141.
6. Sherba, G. I. (2013). Transfrontier co-operation in the context of the eurointegration course of Ukraine in the conditions of crisis. *Visnyk of the Odessa National University. Sociology and political science*, 18, 2 (3), 53-60.
7. Kravtsev, V. S. (2016). Development of cross-border cooperation: scientific-analytical report. NAS of Ukraine. *State Enterprise "Institute of Regional Studies named after M. I. Dolyshny of the National Academy of Sciences of Ukraine"*. Lviv. (Series "Problems of Regional Development").
8. About transfrontier co-operation: Law of Ukraine dated June 24, 2004 No. 1861-IV. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.
9. Tsimbalista, N. A. (2014). Ukrainian-Polish Cross-Border Cooperation in the Agrarian Area in the Context of European Integration: Current State and Development Prospects. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 2 (106), 240-247.
10. *Official site of the State Statistics Service of Ukraine*. (2017). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. *Regional Statistics / Central Statistical Office of Poland*. (2017). Retrieved from <http://stat.gov.pl/en/regional-statistics/>.
12. *Polish-Ukrainian Strategy for Cross-Border Cooperation for 2007-2015*. (2016). Retrieved from http://www.ekosfera.org/images/dmdocuments/Strategy_ua-pl_2007-2015_ukrainian.pdf.
13. *The program of transborder cooperation of the European Union-Poland-Belarus-Ukraine 2014-2020*. (n.d.). Retrieved from http://www.pl-by-ua.eu/upload/pl/JOP_UA.pdf.
14. Voloshin, V. I., Borschevsky V. V. (n. d.). *On institutional factors for improving the use of the potential of development of borderland rural areas of western regions of Ukraine*. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/1544/>.
15. *The right to export to the EU has already received 287 Ukrainian enterprises*. (n.d.). Retrieved from <http://www.ukragroconsult.com/news/pravo-eksporta-v-es-poluchili-uzhe-287-ukrainskih-predpriyatii>.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2017 р.